

Een knaap uit Holthuisen, zoon van een echte stropersfamilie, was tot tuchtschool veroordeeld. Hij dook echter onder in een hooiberg in de buurt. Maar hij was nog zo jong, dat hij daar niet alleen durfde te overnachten. Daarom moest zijn moeder bij hem in het hooi slapen. Veldwachters en bereden mareschaussees zochten de hele omgeving af. Ze grepen de jongen toen hij uit de hooiberg was gegaan om...lijmstokjes uit te zetten. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan.

Holthuisen, een van de kleinste Didamse buurtschappen, ligt tussen Loil, Didam en het Wehlse Stillwald, van dit laatste bosgebied gescheiden door de Didamse Leigraaf. De buurtschap is niet zo oeroud; ze ontstond pas in latere tijd als lintbebouwing langs de Holthuiserstraat, op de grens van enkele toenmalige bosgebieden, het Lolerholt en Meisterholt. De naam Holthuisen duidt er inderdaad op dat de eerste huizen temidden van het "holt" werden gebouwd. Er is in de loop der jaren veel gerooid en ontgonnen. Er waren enkele grotere boerderijen, eigendom van grootgrondbezitters zoals de heer Van den Bergh en de Emmerikse proosdij, maar voor de rest waren het kleine armetierige hutten op stukjes grond van de bosmarken. Ze waren daar veelal gebouwd tegen de wil van de bosaandeelhouders.

Onder de bewoners heerste schrille armoe en analfabetisme, hoewel dit op de Diemse hei nog erger was. Ze droegen allerlei bijnamen, vaak van dieren, zoals de Rot, de Haas, de Robbert.

Holthuisen heeft tamelijk vruchtbare grond. Vermoed wordt dat door de Didamse Leigraaf, die vroeger veel buiten zijn oevers trad, vruchtbare lagen zijn afgezet. Iemand die jaren melkrijder aan de toenmalige Didamse zuivelfabriek was, bleef, terwijl het paard door het water waadde, op de kar zitten en trok de volle melkbussen met een

Achterhoekse uithoekjes

HOLTHUIZEN

door
Henk Harmsen

Zwerven door onze buurtschappen

In deze rubriek behandelen we wekelijks een toevallig gekozen buurtschap in ons verspreidingsgebied, waarbij we uitgaan van de lijst van buurtschappen in het Gelders Jaarboek.

haak op de kar. Vooral na zo'n hoogwater-periode waren de wegen zo slecht dat je er volgens zijn woorden "wel een peerd in begraven kon".

Parochie

Holthuisen was tot begin deze eeuw gericht op het dorp Didam. Zowel Loil als Nieuw-Dijk bestonden nauwelijks. Beide dorpen kwamen pas na de eeuwwisseling op. Toen Loil een kerk en een school kreeg, werd Holthuisen bij deze parochie gevoegd, waarvan pastoor Inden de grondlegger was. Bij de oprichting van de Loilse schutterij

werden veel Holthuisenaren hiervan lid.

Vast gebruik is het plaatsen van een boog in de buurtschap ter ere van de Loilse schutterskoning tijdens het jaarlijkse schuttersfeest. Ook de andere Loilse buurten doen mee aan het bogen plaatsen. Als de schutterij met de koning door de Holthuisense boog trekt, krijgen de schutters per man twee borrels van de buurt. Ook op 8 en 9 juli was weer het schuttersfeest van de schutterij Loil Vooruit, zoals altijd in de bouwvakvakantie. Toevallig werd dit keer een inwoner van Holthuisen koning, Geert Reuling.

Holthuisen is in rust op deze warme middag. Ons doel is de 85-jarige

inwoner Tinus Diesveld, die zijn hele leven in het buurtschapje sleet, een goed verteller. Met pretoogjes vertelt de markante man enthousiast over het leven in de buurtschap van toen. Stroepen was van enkele inwoners van Holthuisen een soort hoofdberoep zoals "Jan Driet", een zeer sluw en hardnekkig stroper die wijd en zijd bekend was. Hij is maar zelden betrap.

Er was eers een boer. lacht onze verteller, die uit ging stropen met een geweer dat zo schrikbarend slecht was, dat hij de onderdelen met beide handen bijeen moest houden. En toch schot hij er knapen van hazen mee.

Niet ongevaarlijk was de smokkel, die in de Eeste Wereldoorlog een

bloeiperiode kende. "De tied was slecht" zegt Diesveld. We gingen in groepen van wel 25 man met pakken op de rug de grens over bij Beek of Babberich, met een Duitser als voorpost, die ons het teken moest geven dat alles veilig was. Als er onraad was, stoven we terug, want de grenswachters schoten zonder pardon.

In Holthuisen was vroeger ook de klompenmaker Toon Klaassen gevestigd, die volgens Diesveld de fijnste klompen maakte: lichte klompjes en toch sterk. Zijn geheim was dat hij nooit zomerhout, maar altijd winterhout gebruikte, dat was taaier. Klaassen bracht zijn klompen per hondekarak naar Giesbeek, waar hij klaarblijkelijk nogal een afzetgebied had.

In het knusse en met houtspaanders in een potkachelte verwarmde klompenhok is heel wat afgepraat op donkere avonden. Het hok zat altijd

vol met allerlei lui, die 's avonds nog even een praatje wilden maken of op pad waren. Zo waren de Didamse gemeenteveldwachters er vaste gasten. De klompenmaker praatte zelf driftig mee, maar daarbij liet hij nimmer zijn werk rusten.

Ook was er nog een klompenmaker Rutjes. Het huis aan de Holthuiserstraat 16 heet tegenwoordig nog 't Klumpke. De Hegemans waren zagers, die gerooide bomen in planken en balken zaagden voor timmerwerk.

De buurtbewoners voorzagen in hun levensonderhoud door werken bij de boeren, eekschillen en boomstompen uitmaken in de bossen. Deze stompen werden als brandhout verkocht. Dat was een zeer zwaar werk. Er gaat een verhaal dat de "uutmakers" eens een zeer zware stomp er niet uit konden krijgen en de hulp inriepen van Dorus de Prul, de tovenaer van de Diemse Hei. Dorus riep: "Alle duvels uut de hel help mien", en tot hun grote schrik konden ze de stomp er toen zo uitpakken...

In de oogsttijd gingen de Holthuisenaren vaak naar Duitsland bij de boeren met de oogst helpen. "Bouwt maken" zei men daartegen. Met de zucht op de nek vertrokken ze en ze leefden een week op roggebrood met spek.

Diesveld herinnert zich dat de arbeiders 's morgens van vier tot acht bij de boeren met de vlegel gingen dorsen voor een dubbeltje en de pap, en dan nog het gewone werk moesten doen. Zelf stond hij wel eens om drie uur op om te gaan ploegen, vervolgens reed hij zijn melkrit en 's avonds laat na het werk ging men nog even wandelen met een groepje, tot in 's-Heerenberg toe, naar Burgers Druisepark kijken, dat daar toen nog gevestigd was.

Een verdere bezigheid uit armoe was het smelen snijden, grashalmen om het graszaad te verkopen. Bongers op de Diemse Hei kocht de smelen op. Eens waren zulke smelensnijders door een weerwolf nagezeten, vertelden ze. Ze vluchtten met achterlating van de zakken en renden zo hard, dat hun klompen in spaanders vlogen. En zo hadden ze nog geen cent verdiend.

Spokerij

Spookgeschiedenissen waren in Holthuisen dikgezaaid. Inwoners vertelden dat ze 's nachts aan de Holthuiserstraat bomen hadden gezien, die helemaal vol lichtjes zaten. Ze konden er niet een afschudden. Maar overdag bleek dat het gewoon kersen waren....

Er waren soms plotselinge stormen, die men niet erg vertrouwde. Een bewoner van 't Park die midden in de nacht van het eekbos kwam met een petroleumlampje op zijn borst, zag bij een boerderij de ach-

terdeuren vanzelf opengaan tijdens zo'n plotselinge windvlaag. De hoorikar reed vanzelf naar buiten, later weer naar binnen en de deuren slokten zich...

Legio zijn in dit gebied ook de verhalen over het zogenaamde vastzetten. Mensen die uit een boomgaard appels of peren jatten, konden het hek niet terugvinden. Ook stropers overkwam dat in de weilanden wel. Als het dan 's morgens licht werd, bleek dat ze vlak bij het hek stonden...

Veel verhalen van spokerij heeft de Didamse onderwijzer A. Tinneveld vastgelegd in zijn bundel Vertellers uit de Liemers. Daarbij is ook een verhaal van een vrouw uit Holthuisen, die een afgerichte spin had. Degene waar ze de spin naar toe stuurde, zou dezelfde avond sterven. Ze werd voor een heks versleten.

Bij ziekte of overlijden bleek soms in het kopkussen van de zieke een prachtig gevlochten verenkrans aanwezig, dat was dan het werk van zulke heksen, die in de gedaante van een oud vrouwtje met een smoesje binnen kwamen, bijvoorbeeld om een kommetje water, geloofde men.

Angst verlamde het bosrijke Didam. Iemand die altijd bij de Rot ging kaarten beweerde stellig dat hij een kerel zonder kop was tegengekomen. De volgende keer moest zijn zoon hem begeleiden. Men kwam ook allerlei vurige gedaanten tegen. Brandende takkebossen en strobossen en meer van dat fraais.

Tinus Diesveld licht een tipje van de sluier op. Lachend vertelt hij, hoe hij met zijn kameraden vroeger met een uitgeholde suikerbiet met daarin een kaarsje op een lange stok de buurt doodsbang maakte. Het schijnsel kwam zogenaamd bij een onbewoond huisje uit de schoorsteen en verdween na een huiveringwekkende rondgang door de buurt weer in de put bij hetzelfde huisje... Nu, meer dan een halve eeuw later, geniet hij nog na. "Wat waren de mensen bang. Maar ze kennen tegenwoordig geen grapjes meer. Bij het minste of geringste rennen ze naar de politie."

Dan wij vroeger. Er was eens een worstvisite in de buurt. Wij, knapen, natuurlijk erheen om de worst uit de pan te jatten. Toen de reuk goed was, klommen we stiekem op het dak en legden een glasplaat op de schoorsteen. Daardoor ontstond in huis een dikke zwarte damp en het duurde dan ook niet lang of de bewoners en hun gasten stormden kuchend naar buiten. En wij via een ander deurtje naar binnen, de pan leeghalen. Even later hoorden we de bewoner roepen dat de schoorsteen niet dichtzat, hij kon er immers gewoon doorheen kijken. Men begreep er niks van. De glasplaat heeft er drie dagen op gelegen..."